

Ellära. Laboration 1 Mätning av ström och spänning

Labhäftet underskrivet av läraren gäller som kvitto för labben. *Varje* laborant måste ha ett eget labhäfte med ifyllda förberedelseuppgifter och ifyllda mätvärden.

Ditt namn:

Kvitteras (Lärare):

Mål I denna laboration kommer Du att lära dig att hantera digitala multimetrar, spänningsaggregat och RCL-mätare samt tolka tekniska data ur instrumentens manualer. Samtidigt ska Du undersöka hur mätningen påverkar mätobjekten och med vilken noggrannhet och precision som mätningen kan göras.

Utrustning

- Digital multimeter (DMM) Fluke45
- Spänningsaggregat
- RCL-meter
- Kopplingsdäck och komponenter

Redovisning Fyll i labhäftet och redovisa för läraren under laborationspasset.

Förberedelseuppgifter F1...F5

F1: Färgkod

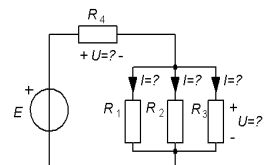
Skriv ned färgkoden för motstånd (resistorer) och förklara hur motståndsmärkningen tolkas.

F2: Enhetsprefix

Gör en tabell över enhetsprefixen från 10^{-18} - 10^{18} .

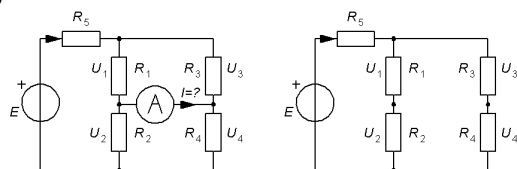
F3: Spännings- och strömberäkningar vid parallellkoppling

Beräkna alla delströmmar och spänningsfall över resistorerna i figur 1. $R_1 = 47\Omega$, $R_2 = 100\Omega$, $R_3 = 1k\Omega$ och $R_4 = 470\Omega$. $E = 5V$.

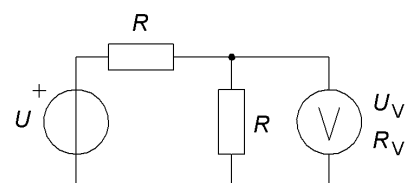
F4: Spänningsberäkningar vid spänningsdelning

Beräkna spänningarna över R_1 , R_2 , R_3 resp. R_4 , i figur 3. Hur ändras spänningarna då ledningen där I går kopplas bort? $R_1 = R_4 = 1k\Omega$, $R_2 = R_3 = 100\Omega$, $R_5 = 10\Omega$. $E = 5V$.

F5: Inre resistans

Hur kan man beräkna voltmeters inre resistans, R_V , ur spänningsmätningen i figur 5? Ta fram en beräkningsformel för R_V . $R_V = f(U, R, U_V) = ?$
OBSERVERA! Du måste redovisa alla steg av härledningen av formeln vid laborationen!

Mätuppgifter

M1: Parallellkoppling

F3: Spännings- och strömberäkningar vid parallellkoppling

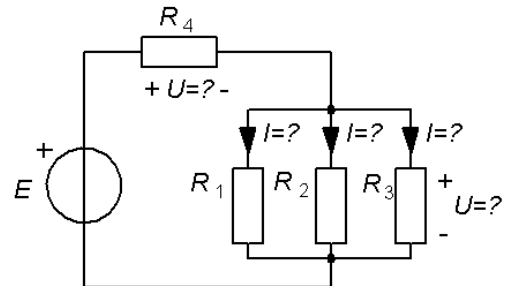
Redovisa förberedelseuppgiften delströmmar och spänningsfall här (eller på separat papper).

Koppla upp enligt figur 1 på kopplingsdäcket med

$R_1 = 47\Omega$, $R_2 = 100\Omega$, $R_3 = 1k\Omega$ och $R_4 = 470\Omega$.

Ställ in spänningsaggregatet på $E = 5V$.

Mät U_{R4} och $U_{R1,2,3}$. Mät I_{R2} .

Figur 1

OBS! Vid all ström-mätning. Se till att alltid först koppla amperemetern till 10A-ingången för att kontrollera att strömmen inte är för hög (>100 mA). Byt först därefter till det avsäkrade 100 mA-området. Vid för hög ström går säkringen sönder. Kontrollera att säkringen är hel. Det står i manualen hur man gör.

Tabell över beräknade och uppmätta värden:

Beräknat [V]:	Beräknat [mA]:	Uppmätt [V]:
$U_{R1} =$	$I_{R1} =$	$U_{R4} =$
$U_{R2} =$	$I_{R2} =$	$U_{R1,2,3} =$
$U_{R3} =$	$I_{R3} =$	Uppmätt [mA]:
$U_{R4} =$	$I_{R4} =$	

Din kommentar:

- Verifierar de dina beräkningar? Antagligen avviker I_{R2} mot beräknat värde, vad kan det bero på?

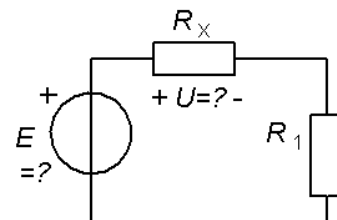
M2: Seriekoppling

Studera figur 2. $R_1 = 100\Omega$. $E = 5V$. Du ska göra mätningar och räkna ut vilket värde resistorn R_x har? Den okända resistorn R_x får du av labhandledaren.

OBS! Mät R_1 's exakta värde med RCL-metern och använd sedan detta värde vid beräkningarna.

Mät spänningen över resistorn R_1 och mät sedan spänningen över spänningsaggregatet. Beräkna värdet på resistorn R_x .

Till sist. Koppla loss resistorn från kretsen och kontrollmät resistorns resistans med RCL-metern

Figur 2

- Jämför ditt uppmätta och beräknade värde för R_x med "facit" taget med RCL-metern.

M3: Spänningsdelning

F4: Spänningsberäkningar vid spänningsdelning

Koppla upp enligt figur 3. $R_1 = R_4 = 1\text{K}\Omega$, $R_2 = R_3 = 100\Omega$, $R_5 = 10\Omega$. $E = 5\text{V}$.

Koppla in amperemetern enligt figuren och mät strömmen I .

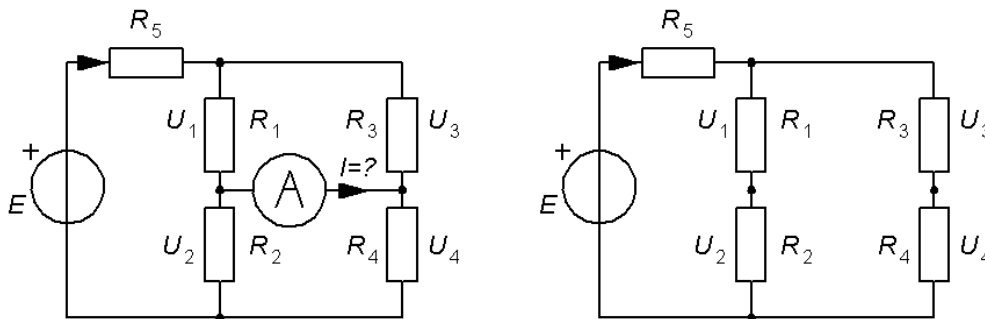
Ersätt därefter amperemetern med en "tvärledning" i kretsen så att Du får DVM ledig till spänningsmätningarna.

Med tvärledning. Mät spänningen över R_1 och R_3 , R_2 och R_4 .

- Förklara eller visa varför det går en ström genom tvärledningen.
- Jämför de uppmätta värdena med de beräknade värdena i tabellen.

Utan tvärledning. Ta bort tvärledningen. (Sätt *inte* tillbaka amperemetern).

- Hur stora blir nu spänningarna över motstånden R_1 , R_2 , R_3 resp. R_4 .
- Jämför de uppmätta värdena med de beräknade i tabellen.

Figur 3

Redovisa spänningsberäkningarna här (eller på separat papper):

Mät strömmen I [mA] $I =$

Vilket tecken/vilken **riktning** har strömmen?

Tabell över beräknade och uppmätta spänningsvärden:

Med tvärledning		Utan tvärledning	
Beräknat [V]:	Uppmätt [V]:	Beräknat [V]:	Uppmätt [V]:
$U_1 =$	$U_1 =$	$U_1 =$	$U_1 =$
$U_2 =$	$U_2 =$	$U_2 =$	$U_2 =$
$U_3 =$	$U_3 =$	$U_3 =$	$U_3 =$
$U_4 =$	$U_4 =$	$U_4 =$	$U_4 =$

Din kommentar:

M4: Mätning av resistanser med hjälp av DVM och kontroll av felet vid mätningen.

Mät med RLC-meter och DVM två motstånd $\approx 1.2 \text{ k}\Omega$ och $\approx 4.7 \text{ M}\Omega$ och fyll i tabellen nedan. (Ledning: Hur beräknar man felet i % utifrån manualens "kryptiska" uppgifter i appendix A? Ligger det uppmätta resistans-värdet inom toleransen från det exakta värdet? Använd RCL-metern som "exakt värde".)

Motstånd 1:

värde (färgkod):	[Ω]	tolerans (färgkod) +/-	[%]	Max och Min	[Ω]
avläst DVM:	[Ω]	Tolerans (enl. manual) +/-		Max och Min	[Ω]
avläst RCL-meter (= facit) :					[Ω]

Motstånd 2:

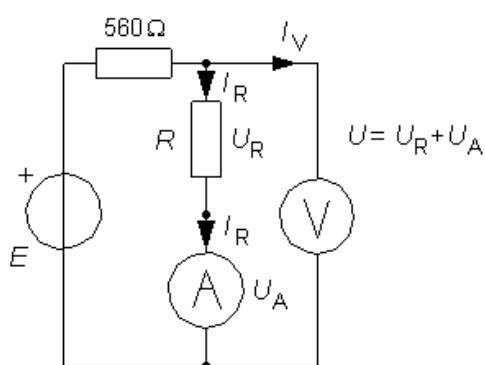
värde (färgkod):	[Ω]	tolerans (färgkod) +/-	[%]	Max och Min	[Ω]
avläst DVM:	[Ω]	Tolerans (enl. manual) +/-		Max och Min	[Ω]
avläst RCL-meter (= facit) :					[Ω]

Din kommentar angående fel vid mätning av resistans:

M5: Indirekt mätning av "mycket små" resistanser

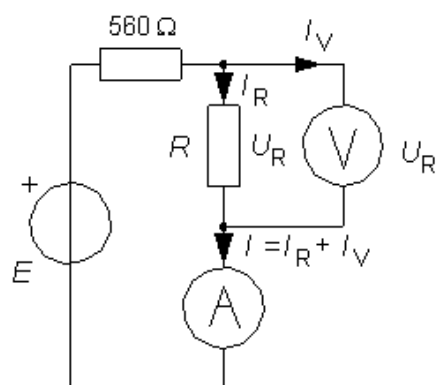
I M5 och M6 skall du mäta ström-och spänning samtidigt. Fluke45 har två displayer så det går bra att använda Fluke45 för detta ändamål förutsatt att ampere- och voltmetrarna kan ha en *gemensam* anslutning (**COM**). Den ytterligare mätstorheten får man genom att trycka på **2ND** följt av önskad mätfunktion.

- Mätning av resistansen hos en c:a 1Ω -resistor.

Figur 4

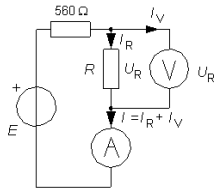
Strömriktig koppling

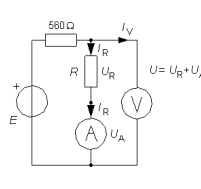
Spänningsriktig koppling

Använd ca **10V** som inspänning (E) och koppla enligt *figur 4*. Prova först yttre voltmeterkoppling (voltmeters parallellt med både R och amperemetern) och sedan inre voltmeterkoppling (voltmeters parallellt med enbart R).

Indirekt mätning av "mycket små" resistanser $E = 10V$

Med spänningsriktig koppling erhöles $[\Omega]$:

Med strömriktig koppling erhöles $[\Omega]$:

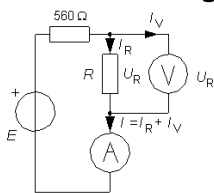
- Vad är lämpligast spänningsriktig eller strömriktig koppling för att erhöles det mest korrekta värdet på den här resistansen?

M6: Indirekt mätning av "stora" resistanser

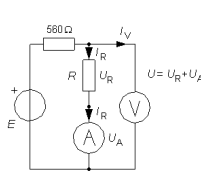
Använd nu så hög inspänningen som aggregatet kan ge, och byt till $R \approx 4.7M\Omega$ med kopplingarna i *figur 4*. Mät resistansen på samma sätt som i M5. Om strömmätningen bara kan ge en "siffra" behöver Du be labbassistenten om en ändå högre spänningskälla ($E > 100V$).

- Vad bör vara lämpligast spänningsriktig eller strömriktig koppling med den här resistansen?

Indirekt mätning av "stora" resistanser $E = MAX$

Med spänningsriktig koppling erhöles $[M\Omega]$:

Med strömriktig koppling erhöles $[M\Omega]$:

M5 och M6: Din kommentar angående användning av spänningsriktig eller strömriktig koppling vid resistansmätning. Stryk under de riktiga alternativen:

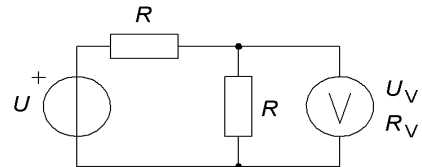
- Spänningsriktig koppling ska användas då R är större/mindre än Amperemeterns/Voltmeterns inre resistans.
- Strömriktig koppling ska användas då R är större/mindre än Amperemeterns/Voltmeterns inre resistans.

M7: Indirekt mätning av instrumentets inre resistans

F5: Redovisa härledningen av din formel

Koppla upp enligt *figur 5* med $R = 4.7M\Omega$ och $U = 5V$. Mät spänningen med voltmeters och beräkna voltmeters inre resistans.

$R_V = f(U, R, U_V) =$

Figur 5

Uträkning av voltmeters inre resistans:

- Hur stort är inre motståndet i voltmeters enligt spänningsmätning och framräknat med din formel?
- Hur stort är inre motståndet enligt DVM-manualen

	$[M\Omega]$
	$[M\Omega]$

Du kan utnyttja denna sida för dina beräkningar.